

LES RECEPTES PEDAGÒGIQUES

Una altra volta de cargol al tema de la diversitat a l'ESO.

El tema de la diversitat serà durant temps el nostre cavall de batalla. A part del que he exposat en altres números, penso que hi ha algunes habilitats que hem d'adquirir per tal de poder fer bé la nostra classe. (Adverteixo que per a mi "fer bé" una classe significa: "jo tinc ganes d'anar a fer-la", "els alumnes(1) tenen ganes de que vagi a fer la classe" i "tots plegats aprenem tant com podem")

Avui vull parlar de tècniques pràctiques. Sempre he sentit a dir que no hi ha fórmules màgiques per a resoldre els nostres problemes pedagògics. Serà veritat, però la meua experiència és que hi ha receptes que funcionen. Ara n'explicaré un parell que a mi em funcionen i ho faig com si fossin fórmules magistrals de farmàcia. (M'ha semblat més divertit que fer un altre escrit seriós.) A més, com les medicines, s'han d'aplicar coneixent el pacient i les seves actituds. Avui parlaré de dues tècniques que he anomenat "Pilot automàtic" i "Faci-ho vostè mateix". La primera pretén ajudar a aquells que diuen: "Hi ha nanos a classe que necessiten una ajuda individual, però a la classe n'hi ha molts altres que no puc desatendre". La solució per a mi és ensenyar a la gent a treballar durant una estona ben sols de manera que no necessitin la professora. La classe funciona durant una estona sense conductor -en pilot automàtic- i llavors la professora es pot dedicar a atendre a aquests alumnes més necessitats. La segona tècnica la suggereixo als que algun cop han pensat: "El treball individualitzat és una bona alternativa però no dono l'abast a posar feina per a cadascú".

"Faci-ho vostè mateix" és una tècnica per ensenyar als alumnes a aprendre quines activitats didàctiques els resulten més útils i s'adapten millor a les seves necessitats. Així aconseguim que ells es proposin els exercicis i ens queda a nosaltres només la supervisió i el control. A més, sovint em sorprenen per l'agudesia i encert que tenen per proposar-se la feina. I per si això fos poc, he observat que solen acceptar molt millor les tasques que venen de la seva iniciativa que no pas les que els imposem.

Així doncs, aquí teniu aquestes dues "receptes" i amenaço ja des d'ara que en tinc més de preparades a la rebotiga.

"Pilot automàtic"

COMPOSICIÓ:

Pilot automàtic es compon d'una ordre col·lectiva que diu: "Vull que durant x temps treballem pel vostre compte sense la meua direcció i supervisió en aquestes tasques que hi ha a la pissarra". Consta també d'un seguit d'orientacions per tal d'afrontar els problemes amb que es troben.

INDICACIONS:

Tècnica per aconseguir que el grup classe estigui treballant tot sol i de forma autònoma. Especialment indicat per a classes on la diversitat és alta. Permet dedicar atenció individual sense que la resta perdi el temps. Molt indicat també per dies en que la professora està cansada, carregada o necessita un respir. També té excel·lents efectes en els professors que necessiten augmentar la seva confiança demostrant-se que dominen el grup. Molt útil també per a observar el comportament dels alumnes deixats a la seva iniciativa. Igualment eficaç per desenvolupar la iniciativa i capacitat d'autogestió.

CONTRAINDICACIONS:

No s'ha d'usar aquesta tècnica en els següents casos:

- Si no es creu que l'alumna pot decidir sobre com ha de fer un treball que la professora li posa.
- Si no es tolera bé que els alumnes treballin a diferents ritmes i de diferents maneres.
- Si no s'accepta que alguns errors han d'acompanyar als assaigs que els alumnes faran per assimilar aquesta tècnica de treball.

- Si el que es busca és control i domini ràpid sobre el grup en lloc de la implantació d'una tècnica de treball de grup.

PRECAUCIONS :

Procurar que el grup no visqui la tècnica com una inhibició de la professora al grup, sinó com una confiança en la seva capacitat de treball autònom.

POSOLOGIA:

La posologia usual és d'un cop (entre 5 i 40 minuts) per classe/hora tot i que dependrà dels objectius de la sessió. Les primeres dosis es faran explicant clarament el que es pretén als alumnes i donant les informacions pertinents. S'assimila més fàcilment quan es comença per tasques uniformes i rutinàries com ara "Feu aquests exercicis del llibre" o "Llegiu el tema i feu un resum" o bé "Copieu aquests exercicis de la pissarra i feu-los" o fins i tot "Escriviu un resum de la lliçó". (Es poden proposar també exercicis més originals com ara: "Escriu tot el que no saps del tema que fem" (Molt útil com veurem per a la tècnica "Faci-ho vostè mateix") "Redacta 5 exercicis que podries fer ara relacionats amb el tema i fes-los" "Explica al company el que saps del tema i demana-li que et digui quelcom que pots fer" "Feu un grup de tres i proposeu-vos exercicis per consolidar el que sabeu", etc...)

ADVERTÈNCIES:

Cal deixar ben clar el que poden i el que no poden fer durant aquesta estona:

Poden: Fer els exercicis proposats. Buscar informacions sobre el que no saben fer. Preguntar als companys sobre el que no saben fer. Fer els treballs en parella. (Optatiu) Abandonar el treball proposat i plantejar-se'n un altre si no són capaços de realitzar-lo amb els recursos que tenen. (Convé que expliquin per escrit les dificultats)

No poden: Dirigir-se a la professora. Deixar de treballar. Saltar-se les normes que cada professora especifica pel que fa a moure's i parlar. (Veieu "El silenci dels llops")

També és molt important que després de cada dosi la professora comentí els aspectes positius i negatius, fent especial esment dels positius i fent notar el benestar i l'aprenentatge que es deriva de les accions autodirigides i autodecidides.

REACCIONS ADVERSES:

Com en tota tècnica pedagògica, "Pilot automàtic" pot provocar desorientació en alguns alumnes i fins i tot un clar rebuig en alumnes acostumats al control i la direcció autoritària.

SOBREDOSI:

En cas de que s'observi alguna professora que abusa de la tècnica i aconsegueix fer totes les seves classes així, es recomana no intervenir.

"FACI-HO VOSTÈ MATEIX" (Com descobrir els remeis que ens curen)

COMPOSICIÓ:

"Faci-ho vostè mateix" és una pregunta que la professora fa als seus alumnes. L'essència de la pregunta és "Què faràs tu per aprendre això?" Conté també un menú de recursos que la professora posa a disposició dels aprenents per facilitar la seva decisió.

INDICACIONS:

Molt indicat pels grups especialment dependents i sense iniciativa.

Compatibilitza molt bé amb "Pilot automàtic". Dóna molt bons resultats amb els alumnes col·laboradors i genera confiança en els que tenen poques habilitats escolars. Genera en els alumnes una capacitat per posar-se ells mateixos la feina i evita el símptoma típic de "Ja estic, què faig ara?" Desenvolupa la iniciativa i capacitat d'autogestió. Posa de manifest els recursos ocults que tenen els propis alumnes per aprendre coses.

CONTRAINDICACIONS:

No s'ha d'usar aquesta tècnica en els següents casos:

- Quan l'alumna no té clar el que ignora. Cal aplicar primer unes dosis de "Saps els que no saps?"
- Si no es creu en la capacitat de l'alumna per descobrir de quina manera aprèn millor.
- Si es dona per suposat que l'alumna sempre triarà les coses més fàcils i inútils per a ella mateixa.
- Si el que es busca és treure's feina de sobra i no la implantació d'una tècnica de treball individual

POSOLOGIA:

Es poden aplicar dosis molt diverses. Alguns exemples de dosificació que han demostrat la seva eficàcia són:

Dosi de xoc: Quan en una correcció d'exercicis o després de fer una classe es veu que hi ha alumnes que no han entès coses importants. Llavors la professora pot dir: Escriviu sis plau dues coses que podríeu fer per tal d'aprendre això que ja he explicat. Després de comprovar que son coses possibles els diu que tenen una estona per fer-ho. Es pot aplicar uns minuts de "Pilot automàtic".

Dosi de manteniment: Quan estem treballant algun aspecte: Per exemple ortografia, càlcul, àlgebra, cal·ligrafia, comprensió lectora, resums, formulació, traducció, i fins i tot hàbits com atenció, concentració, puntualitat, ... ens adonem que hi ha alumnes que fallen en aspectes molt concrets de forma sistemàtica. Podem dir-los-hi quins aspectes són o bé aplicar un "Saps el que no saps?". Llavors els demanem que escriguin a la llibreta el que faran de forma regular en aquella hora per tal de superar aquella limitació. Els podem suggerir coses que estan al seu abast: fitxes, materials, ajuts de companys, treballs específics, llibres d'altres cursos, ... i en darrer terme si no es troba res (cosa molt difícil) es pot anar a la farmàcia del gabinet d'orientació. Llavors els alumnes apliquen aquest treball a l'hora que dins l'horari es dedica a aquest aspecte d'aprenentatge.

PRECAUCIONS:

Convé sempre que la professora escolti les solucions que donen els alumnes i en recomani alguna de concreta de les vàries que l'alumna ha de proposar.

ADVERTÈNCIES

Moltes vegades els alumnes no coneixen gaires respostes a la pregunta de què poden fer per aprendre x.

És normal perquè no els hem acostumat a pensar-hi. Si donen respostes molt limitades i ambigües com: "estudiar més", o "que m'ho tornin a explicar" o "Fer còpia de la lliçó", convé donar suggeriment(2)

Hem d'apel·lar a les intuïcions dels alumnes ja que sovint saben la resposta però no saben que la saben.

En cas de que alguna alumna reaccionï malament al tractament i insisteixi en que donar resposta a aquesta pregunta és cosa de la professora que per això cobra, se li pot facilitar la feina donant-li un ventall d'opcions i que en triï una. El ventall el pot proposar la professora o bé els companys mitjançant una dosi de "brisca" (Tècniques que busquen la intromissió dels alumnes en afers que normalment es consideren exclusius dels professors com ara l'orientació pedagògica, disciplina, explicar lliçons, etc...)

Algunes de les propostes que se li poden fer són: pregunta als companys que t'expliquin com ho han fet per aprendre-ho. Digues-li a algú que ho torni a explicar. Agafa els exercicis i torna'ls a fer, primer copiant les respostes i després proposant-te'n de nous amb algunes dades canviades. Fes un llistat de mancances que t'impedeixen aprendre això. (No cal dir que les opcions dependran molt de si el que no sap és un contingut, un procediment, un hàbit, si és de tipus lingüístic i interpretatiu o lògic, etc... és clar que darrera de

qualsevol recepta hi ha d'haver un professional que se'n fa responsable.

QUÈ ET SEMBLA SI... Alguns recursos per a pactar amb alumnes difícils)

Continuo amb algunes receptes pedagògiques que a mi em funcionen. Avui us parlo de com, algunes vegades i amb alguns casos, he aconseguit atendre alumnes que es negaven a fer i a deixar-me fer classe."Què et sembla si..." (Mirem quina feina pots i vols fer.)

COMPOSICIÓ:

"Què et sembla si..." és una proposta que la professora fa als alumnes que no segueixen la classe, ja sigui perquè no tenen el nivell o no tenen la motivació. Consta també d'un seguit d'orientacions per tal d'afrontar els conflictes que plantegen les primeres aplicacions d'aquesta medicina.

INDICACIONS:

Aquesta tècnica s'ha d'aplicar en dosis individuals. És molt convenient que la professora conegui bé quins individus de la seva classe no poden seguir el ritme normal i parli amb ells detingudament. Cal aconseguir que l'alumna accepti un pacte que haurem de supervisar sovint. (Mireu a "Posologia" com es pot arribar a aquest pacte) Les propostes que fem als alumnes han de ser concretes, quantificables i han de tenir criteris objectius d'avaluació. Així si quedem que aquesta alumna farà 5 exercicis diaris de matemàtiques d'un quadern, vol dir que els ha de fer, que té autorització per no seguir la classe, que pot "perdre el temps" mentre compleixi el pacte, que ha de demostrar que l'ha acomplert (ensenyant la feina si cal diàriament) i que si ho fa, aprovarà l'assignatura. Per la seva banda, cal animar l'alumna a fer les seves pròpies propostes i que triem sempre de les propostes més agradables, les més útils i no a l'inrevés. (El cas contrari és més indicat per a l'ensenyament no obligatori)

CONTRAINDICACIONS:

No s'ha d'usar aquesta tècnica en els següents casos:

- Si la professora no vol realment ajudar l'alumna a estar bé a classe i el que vol en realitat és neutralitzar-la. Els alumnes capten sempre l'autenticitat de les paraules dels professors. Si entenen que el que vols és que desaparegui, seguiran mostrant-se rebels per tal d'afirmar la seva existència.(3)
- Si no s'accepta que abans d'exigir un nivell de coneixements necessitem dedicar un temps a l'hàbit de treball i a la pròpia definició de l'alumna com a aprenent.
- Si no s'accepta que alguns errors han d'acompanyar als assaigs que els alumnes faran per assimilar aquesta tècnica de treball.
- Si no s'accepta que a voltes "no fer res a classe" no és perdre el temps.
- Si no es valora per igual el treball que fa l'alumna que ha fet el pacte amb nosaltres com el que fa la resta de la classe.

PRECAUCIONS :

Procurar que el grup no visqui la tècnica com una marginació. Aquesta tècnica va molt bé amb les altres tècniques que donen iniciatives a tots els alumnes.

POSOLOGIA:

La primera dosi de "Què et sembla si..." s'hauria de donar en una entrevista fora de classe, ja sigui a l'hora del pati, en hores de tutoria o bé demanant l'alumna que surti un moment de la classe.

És important que no es faci públicament. En aquesta primera entrevista se li expressa la preocupació de la professora: "Mira, X, estic preocupada perquè veig que no te'n surts de (assignatura) i al mateix temps sé que no ho passes bé a classe. Si vols que et sigui franca, jo tampoc m'ho passo bé veient com perds el temps i no ens deixes treballar. He pensat que hauríem de fer pacte tu i jo per tal que puguis aprovar l'assignatura i estar a gust a la classe." Si l'alumna arronsa les espatlles se li demana que faci alguna proposta. Si segueix

arronsant les espatlles com és previsible, o bé fa una proposta idiota ("Ja treballaré a partir d'ara", "Aprova'm sense fer res", "No cal que ens hi trenquem el cap", etc...), es passa a la segona fase. La segona fase comença dient: "Què et sembla si... " i aquí s'afegeix qualsevol cosa que l'alumna pugui fer a classe. Exemples: "Què et sembla si... cada dia m'escris 5 línies sobre el que hem parlat a classe?" "... resols 4 exercicis cada dia del quadern?" "...copies cada dia 20 paraules i les tradueixes a l'anglès?" "...fas una composició amb bona lletra sobre un tema que t'interessi?", "...passes a net els exercicis del dia". Cal deixar l'alumna uns dies per tal que ho pensi i llavors arribar a un pacte. Els primers dies s'ha d'estar a sobre estimulant i fent elogis dels mínims progressos (Atenció a l'autenticitat. Si no estàs realment satisfeta, no ho diguis, però per poc que t'hi fixis veuràs que tens motius per estar contenta, sobretot si compares l'actitud de l'alumna amb la que manifestava fins ara) Cal fer una revisió periòdica del pacte. Cal acostar-se als alumnes que tenen pactes durant la classe i donar-los suport tècnic i emocional.

REACCIONS ADVERSES:

A voltes s'ha observat resistència per part dels alumnes perquè es veuen marginats o tractats com a estranys. També n'hi ha que capten que entrar en aquestes pactes suposarà el seu compromís de treball i "escapen" boicotejant l'acord. Aquí convindria treballar amb un "Què difícil no fer res" (Tècnica que pretén que els alumnes descobreixin que el treball que es proposen és millor que no fer res)

SOBREDOSI:

Pot ser inconvenient tractar aquests alumnes amb aquesta única tècnica, ja que es desvinculen excessivament de la dinàmica del grup. "Què et sembla si..." és molt recomanable en dosis petites (20 minuts per hora, o un dia per setmana, etc...) convé que els alumnes vegin que hi ha també moltes activitats que poden compartir amb la resta malgrat el seu nivell sigui més baix.

(1) Per tal d'evitar un ús sexista del llenguatge usaré el singular pels femenins i el plural pels masculins.

(2) A la classe d'història de 3er. d'ESO els vaig donar aquest llistat de possibilitats per tal que s'orientessin:

a) Escriu preguntes que saps contestar sobre aquest tema. (Escriu també la resposta).

b) Busca als llibres de l'aula algunes informacions sobre el tema que treballem. (Cada informació ha de ser una frase. Has d'entendre el significat.)

c) Busca al dossier la resposta a aquestes preguntes.

d) Copia del dossier (x) frases que no entens i (x) que entens.

e) Copia del dossier una frase i escriu a sota amb les teves paraules el que vol dir.

f) Escriu el que has après de l'explicació que s'ha fet a classe.

g) Escriu les coses que no has entès d'aquest tema.

h) Qualsevol altre exercici que tu pensis sobre el tema.

(3) Vegeu ROGERS, C.: "El proceso de convertirse en persona" Paidós.